

NOKTA-İ NAZAR

Koyun Kurt İle Gezerdi

Fatma Ülkü Selçuk

Bu yazı, Atılım Üniversitesi İZ Dergisinin 7. sayısında, sayfa 48'de, Kasım 2008'de yayınlanmıştır

İnsan dediğin karmaşık, karmakarışık bir varlık. Hayranlık, bir o kadar da dehşet uyandıran cinsten. Gerek canlı gerekse de cansız karşısında duyulan hayret, oldum olası merak, bilime, felsefeye itmiş insanı. Salt güven ihtiyacından, olanları anlama ve olacakları kestirme güdüsünden değil ama. Kimi zaman varlığını tehlikeye atacak bir bilme aşkıyla yoğrulmuş da. Kimi zamansa barışın özlemiyle tutuşarak. “Düzensizlik mi var tüm bu düzenin içinde, yoksa bir düzen mi var kararsızlığın ardında” muamması zihinlerin ezeli ebedi düğümü olagelmiş. Zerreciğin hareketinin ardındaki mekanizma; canlıyı cansızdan ayırt eden güç; canlının her bir cinsinin mucizevî işleyişi, yönelimi ve daha nice soru, bitmek bilmeyen bir arayışa kök salmış asırlardır.

Jean-Paul Dumont'un *Antik Felsefe* kitabının ilk bölümünde, öz ama çarpıcı bir seyir içinde bizi halen uğraştıran problemlerle binlerce yıl önce dahi nasıl da meşgul olduğunu görmek mümkündür: Antik çağda dünyayı açıklama ve doğayı anlama kaygısıyla meşgul olan ilk fizikçilere ‘fiziolog’ denirmiş. Kökleri, ‘büyüyen, değişen ve gelişen doğa’ anlamına gelen *physis* ve ‘nesnelere ilgili bilim veya söylem’ anlamına gelen *logos* bu kelimenin. İlk unsur, ilke arayışında olan bu filozof fiziologlar, attıkları temellerin üstüne inşa ettikleri seyirlerinde (teorilerinde), izleri bugünlere uzanan neler ileri sürmemiştir ki... İlk unsurun su olduğunu düşünen Thales (M.Ö. 624–546), eski kozmolojinin söylencesel yorumlarının yerine geçecek fiziki bir açıklama getirme çabasına girmiş; çoktanrıçılığı reddetmiş; dünyaya aklın can verdiğini ileri sürmüştür. Felsefeye *arkhe*, ilke terimini kazandıran ve sonsuz ile sonlu olanı mütalaa eden Anaksimandros'a (M.Ö. 610–546) göre ise doğmak, bitmiş olmak demektir; ölmek ise her şeyin ilkesine geri dönüşür. Varlıklar gibi sınırları olan fiziki unsurların çıktığı ortak tek bir ilke vardır. İlk unsur *apeiron*dur: sınırsız madde. Töz, sonlu ve belirliken; *apeiron*, doğmuş değildir; sonsuzdur, hareketsizdir. Anaksagoras'a (M.Ö. 500–420) göre ise cisimlerin sonsuz çeşitliliği, *homeomerias* adı verilen benzer parçalardan oluşmuştur. Maddeyi harekete geçiren ilk unsur *nous*tur (akıl, zihin, idraktır). Aynı ırmakta iki kez yikanmanın mümkün olmadığını söyleyen Herakleitos (M.Ö. 535?–475) ise kalıcı olanı aramanın beyhudeliğini vurgulamış ve her şeyin bir akış olduğunu ileri sürmüştür. Hareket, değirmedir, sürekli bir doğum ve ölüm olgusudur; itici gücü ise zıtlıkların karşıtlığıdır. Phythagoras (M.Ö. 580–500) nesnelere özünün sayı olduğunu düşünürken, Parmenides (M.Ö. 6. yy.) ise varlık sorunuyla meşgul olmuştur. Parmenides'e göre varlık mutlak olarak birdir, ezeli ve ebedidir, yaratılmış değildir, yok edilemez, hareketsiz ve eksiksizdir. Değişen ile değişmeyen, sanı ile gerçek olan, varlık ile varlığın oluşumu, zihinleri bin yıllardır meşgul eden sorular arasında yer almıştır.

Evreni, varlığı, düzeni, düzensizliği açıklama uğraşının yanı sıra, insan doğası da filozofları meşgul eden konulardan olmuştur. Savaşırsız bir yaşama duyulan özlem, nice filozofun seyir ateşi haline gelmiştir. Hobbes (1588–1679) oldukça karamsar bir tablo çizmiştir insan doğasına ilişkin. Jonathan Wolff'un *An Introduction to Political Philosophy* kitabının ilk bölümünde de yazdığı gibi, Thomas Hobbes'a göre, insan doğasını anlamak için, genel fizik ilkelerinin yanında ‘ben’in bilgisine de sahip olmak gereklidir. İnsan dediğin hem saadet hem de güç arayışındadır. Zalim değilse de bencildir. Korku, kazanma isteği, güvenlik ihtiyacı ve

şan şöhret arayışı savaşlara yol açmıştır. Hobbes'un tersine John Locke (1632–1704) ise insanın işbirliğine yatkın yönünü vurgulamış, ahlaki sorumluluk konusuna eğilmiştir. İlk savaşın ardında, toprağın kıtlaşması, paranın bulunuşu ve insanın açgözlülüğü gibi etkenlerin bulunduğunu ileri sürmüştür. Jean-Jacques Rousseau'nun (1712–1778) ise insan doğasına ilişkin iki çarpıcı saptaması vardır: Birincisi, ilk insanlarda kendini-koruma itkisi ve merhamet duygusu olduğu; ikincisi ise yabancı insanların, günümüz uygar insanına göre birçok açıdan tercih edilir olduğudur. Rousseau'ya göre medeniyetin gelişimi hem ilerlemeyi beraberinde getiren, hem de insanı savaşlara iten bir durumdur.

Gerçekten de günümüz beşerinin yıkıcılığı büyük talihsizliktir. Ardında yatan temel etkense açgözlülüktür. Kanımca, eziyetin olmadığı bir dünyanın ipuçlarını keşif yolunda insanın fiziksel ve duygusal yönleri hakkında daha fazla araştırma yapmalı, akademinin farklı bölümlerinin üretiminden yararlanmalıyız. İnsan dediğimiz, hem yapısı gereği biyolojik itkilere sahip, hem de bu itkilerin kimisine duygularıyla meydan okuyabilen bir varlıktır. Cansızın ve basit canlı türlerinin mekanizmasını tam olarak kavramak için bile düğüm üstüne düğüm çözmek gereklidir. Karmakarışık yapılu insanın doğasını ve yönelimlerini çözmeye çalışarak barış ve uyum içinde yaşamının yollarını aramak ise zar zor nefes alınan bir kördüğümün içinden çıkmaya çabalamaya benzemektedir. Ama değil midir ki insan dediğin merhametten nasibini almıştır? Değil midir ki gün olmuş kedi ve köpek bile yan yana yaşamıştır didişmeden? O halde umut bitmemiş, tükenmemiştir henüz. Kurdun koyuna ilişmeden yan yana yürüdüğü bir dünya olanaklı mıdır yapısal tüm ayrılıklara rağmen? Kurdun kurt olmadığı, dönüştüğü bir dünya? İnsanın insana kulluk etmediği, zulmetmediği, kıymadığı bir dünya? Nice düğüm bilimden, felsefeden yardım umar çözülmeyi bekleyerek, bugün bile, hâlâ... Ne mutlu ki okuryazarlığımız var bizim. Düğümleri çözmekten gayri hangi neden daha güzel olabilirdi ki okuyup yazmaya devam etmek için? Öyle ya, Aşık Veysel'in de dediği gibi; *“Kim okurdu kim yazardı / Bu düğümü kim çözerdi / Koyun kurt ile gezerdi / Fikir başka başk'olmasa”*.